

також плануються; інформація, яка має на меті пропаганду або виправдання широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України. Тому, з метою попередження військової інформації 24 березня 2022 року Верховна Рада України ухвалила проєкт Закону «про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому розповсюдженню інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення ЗСУ чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» №7189 від 22 березня 2022 року.

Притягнення до кримінальної відповідальності за розповсюдження інформації, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану, зокрема, про: направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну – карається позбавленням волі на строк від 3 до 5 років; переміщення, рух або розташування ЗСУ чи інших військових формувань України – карається позбавленням волі на строк від 5 до 8 років.

Підводячи підсумок, пропонуємо внести зміни до чинної редакції статті 328 КК України та передбачити такі кваліфікуючі й особливо кваліфікуючі ознаки розголошення державної таємниці, як вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб, а також вчинення в особливий період.

Зайка Сергій Олегович,

доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;

Зайцев Дмитро Олександрович,

ад'юнкт ад'юнктури та докторантури
Національної академії внутрішніх справ

ОБШУК ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тільки світовий правопорядок, заснований на глибокій повазі до основоположних прав і свобод людини та громадянина, де виключені прояви військової та інших форм агресії, дозволить людству вирішити низку проблем, з якими воно зіштовхнулось на шляху свого розвитку.

У сучасних умовах неможливо переоцінити наскільки великий негативний вплив військової агресії Російської Федерації в Україні на охорону та забезпечення прав людини та громадянина. Війна, без перебільшення, стала на заваді розвитку майже усіх сфер українського

суспільства та поставила перед національною правовою системою низку додаткових викликів, які слід державі врегулювати.

Серед таких викликів одне з ключових місць займають кримінальні процесуальні відносини, що стосуються проведення обшуку житла чи іншого володіння особи в умовах воєнного стану. Дійсно, органи кримінальної юстиції в умовах воєнного стану та відкритої військової агресії в Україні здійснюють надзвичайно важливі завдання щодо забезпечення національної безпеки, державного суверенітету та суспільного правопорядку, проте реалізація визначеної у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) процедури проведення цієї слідчої (розшукової) дії не завжди може бути об'єктивно можливою.

З огляду на це, у березні та квітні 2022 року Верховною Радою України було внесено низку змін до положень КПК України, які регулюють спрощений процесуальний порядок проведення обшуку в умовах воєнного стану. Проте не слід забувати, що навіть в умовах воєнного стану законодавчі та правореалізаційні обмеження прав людини повинні бути застосовані у відповідності до визначених Конституцією України засад і гарантій, зокрема принципу пропорційності, який зобов'язує державу використовувати ті засоби обмеження прав людини, які відповідають справедливій меті та, водночас, є елементом засади верховенства права [1].

Саме по собі спрощення процедури проведення обшуку у КПК України передбачає обмеження конституційного права особи на недоторканність житла чи іншого володіння, що гарантоване статтею 30 Конституції України спочатку зі сторони законодавця, а вже потім практичної реалізації у кримінальному провадженні.

Повноцінною підставою запровадження змін такого характеру для законодавця є стаття 64 Конституції України, згідно з якою, «в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції» [2]. З цього випливає, що право особи на недоторканність житла чи іншого володіння дійсно може бути обмеженим у мовах воєнного стану, а забезпечення уповноваженими державними органами завдань щодо національної безпеки та територіальної цілісності держави визнається Конституцією України справедливою метою, переслідування якої визначає правомірний зміст таких обмежень з точки зору реалізації принципу пропорційності.

Результат законотворчої діяльності щодо обмеження права особи на недоторканність житла чи іншого володіння в умовах воєнного стану закріпився у змісті пункту 1 частини 1 статті 615 КПК України, відповідно до якого, «при проведенні обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, відповідні слідчі (розшукові) дії проводяться без залучення понятих. У такому разі хід і результати проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису» [3].

Крім цього, до змін, які можна інтерпретувати як обмеження права особи на недоторканність житла слід віднести приписи пункту 2 частини 1 статті 614 КПК України, яка передбачає, що у зв'язку з відсутню об'єктивної можливості виконання слідчим суддею повноважень щодо розгляду клопотання про обшук в умовах воєнного стану їх може здійснювати керівник відповідного органу прокуратури [3].

Реалізація принципу пропорційності при проведенні обшуку у порядку пункту 1 частини 1 статті 615 КПК України повинна полягати у відсутності зловживань у діях відповідного слідчого, прокурора, дізнавача при прийнятті рішення про залучення понятих до такої слідчої (розшукової) дії і ключовим у цьому контексті є визначення вірного юридичного змісту понять «об'єктивно неможливим», а також «потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я». Об'єктивна неможливість може полягати, наприклад, у проведенні обшуку житла чи іншого володіння у комендантський час, на місцевості, що віддалена від населеного пункту, чи місця проживання громадян, де відсутня реальна можливість залучити понятих, а зволікання у проведенні слідчої (розшукової) дії може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення, а також інших негативних наслідків для кримінального провадження. У свою чергу, потенційна небезпека для життя чи здоров'я понятих може полягати у необхідності проведення обшуку на території, яка є наближеною до бойових дій, не розмінованої ділянки місцевості, а також при поданні сигналу повітряної тривоги.

Впевнені, проведення обшуку у порядку пункту 1 частини 1 статті 615 КПК України є окремим спеціалізованим засобом обмеження права особи на недоторканність житла чи іншого володіння, доцільність застосування якого повинна бути дослідженою при подальшому здійсненні кримінального провадження. У такому випадку, у протоколі проведення обшуку слідчому, прокурору, дізнавачу доцільно вказати про одну з двох причин, яка стала підставою для проведення обшуку без

понятих, або оголосити її при фактичному проведенні слідчої (розшукової) дії, що буде зафіксовано на відповідному відеозаписі як невід'ємному додатку до протоколу.

Щодо процесуальних повноважень керівника органу прокуратури розглядати клопотання про проведення обшуку, що визначено у пункті 2 частини 1 статті 615 КПК України, то вони, у запропонованій законодавцем редакції створюють певні труднощі для практичної реалізації. Так, наприклад, згідно з частиною 4 статті 236 КПК України, «клопотання про обшук розглядається у суді в день його надходження за участю слідчого або прокурора», що створює певну невизначеність щодо місця проведення цієї процесуальної дії [3].

Підсумовуючи викладене, слід додати, що застосування положень пунктів 1, 2 частини 1 статті 615 КПК України є спеціальним засобом обмеження права особи на недоторканність житла чи іншого володіння в умовах воєнного стану, який повинен застосовуватися виключно для досягнення державою справедливої мети. Слід усвідомлювати, що попри всю важливість обмежень прав людини в умовах воєнного стану для потреб національної безпеки, вони не можуть мати свавільний характер, а їх реалізація потребує від слідчого, прокурора, дізнавача та керівника відповідного органу прокуратури розуміння цінності гарантій прав людини та їх значення у кримінальному процесуальному правозастосуванні.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12#Text>.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.